

TB 1.9.47 101991

B A R N E N G E N

Resultatene.

8 artikler om „Kretsens føbringstokt“

Av
Direktør Lorentz Vogt

VI.

Kretsen omfattet noen få — vesentlig Oslo-mennesker — de fleste med en borgerlig innstilling og uten politisk fortid eller erfaring. Den hadde dannet sig selv — nok så tilfeldig. Dens begrensnings var en fordel i kampen mot tyskerne og mot N.S. Begrensningsen øket dens effektivitet og sikret den nødvendige diskresjon. Dens motiver var i deres utspring helt ideelle. En dissakering av visse sider av dens virke bør derfor ikke ha en negativ kritikk nedbrytende opgave, men bør søke frem til de psykologiske og politiske forutsetninger. Kun da får den interesse. Kretsens utgangspunkt er dens opprinnelig helt uselviske kamp mot tyskerne og nazismen. Så er etter hvert maktbryndet vokset, for etter hvert å ta større plass. Man har følt gleden ved å «spille en rolle» og denne følelse har fått stadig større betydning. Man har ønsket å fortsette spillet og å sikre sig posisjoner også etter krigen. Det er menneskelig. Det er naturlig, men forkastelig. Til sikring av makt kreves ufelukkelse av andre. Så er situasjonen blitt som den blev.

Selvsagt har ikke alle Kretsens medlemmer vært med på alt. Hver har passet sitt og søkt sitt. Men hver enkelt har bidradd til alt som samlende resultat.

Kretsen var i alt vesentlig borgerlig betonet. Men det var samspillet med Arbeiderpartiets yngre fløy, særlig med statsminister Gerhardsen, som skulde gi den makten og innflydelsen etter frigjøringen. Hvem gikk så av med utbyttet? Kretsen eller Gerhardsen?

Stortinget blev ikke satt ut av spillet. Det blev et nederlag for Kretsen, men ikke for Arbeiderpartiet. Med dette 71 mann sterke gruppe var dens innflydelse stor i Stortinget, selv om det ikke hadde flertall. Kretsen var representert ved en mann, advokat

Christiane L. Jensen. Alle hans utmerkelser og tapert fortalt. Han var alene og blev alene. Dette kom med avsløring klarhet frem i odelstinget ved valget av kommunelovene.

VII.

Kretsens forsøk på å danne regjering, med sin chef Paul Berg statsminister, falt sammen. Der blev ingen regjering med Kretsen som avgjørende faktor. I Gerhardsens første regjering, som skulde være en samlingsregjering, blev det dog «Kretsen» og ikke partiene i Stortinget, som kom til å prege dens borgerlige mindretall. Det var uheldig. Om tilsvarende forhold ved en annen anledning skriver Hambro i sin bok «Historisk supplement», side 111: «Der er en ting man inden alle politiske partier er helt på det rene med og altid har tillagt den største vægt. Det er at partiene selv kaarer de kvinder og mænd som skal representere dem under enhver form for politisk samarbeide: i et utvalg, i en komité eller en kommission og fremfor alt ved en regjeringdannelse. At et annet parti, eller en statsminister, eller en regjering av et annet parti, eller selv et flertall på Stortinget utpeker representanter for en gruppe istedet for å overlate dette valg til vedkommende gruppe selv, har alltid vært betraktet som et politisk overgrep. Og Arbeiderpartiet har i tidligere tid reagert sterkt mot ethvert forsøk i denne retning». Denne prinsipielle uttalelse må alle være enige i. Opnevner en mann efter eget tykke en mann av et annet parti, blir situasjonen såvel for den opnevnte, som for dennes parti, vanskelig. Den opnevnte blir uten basis. Han er til en viss grad ubundet, men kan dog aldri fri sig for de kretser hvor han naturlig hører hjemme. Partiet er uansvarlig, men blir dog på en måte heftende utad. Høye har fra gamle tider blitt erfaren ved statsrådene Prytz og Hauans deltagelse i ministerradet Gunnar Knudsen. De borgerlige elementer i Gerhardsens første

regjering blev gidsler i Arbeiderpartiets hender, og må bære sin andel av ansvaret for de borgerlige partiers, — og særlig Holres, nederlag ved valgene høsten 1945. Kretsens fremstøt på regjeringsområdet førte til Arbeiderpartiets seier.

På det kommunalpolitiske område hadde «Kretsen» en forsløbig seier. Den blev, ifølge opplysninger fra hr. dommer Ferdinand Schjelderup, benyttet til å fjerne ca. 20 pct. av de folkevalgte opdførere. Den bragte unødig spild og ury inn i det kommunale selvstyre. Så blev den underkjent av Stortinget. Mot 1 stemme — advokat Christian L. Jensen — vedtok odelstinget 14. juni 1945, altså bare vel 1 måned efter, frigjøringen, følgende beslutning: «Odelstinget henstiller til regjeringen å foranledige at de gamle by- og herredsstyrer trer i virksomhet igjen inntil de nyvalgte kommunestyre er trådt sammen». Kretsens nederlag på dette område var komplett.

På rettsvesenets område kom dessverre Kretsens lite avbalanserte henvendelse til å sette et altfor sterkt preg på utviklingen efter frigjøringen. Reaksjonen fra Stortingets Justiskomité — som innstilling forelå først i november 1946 og blev først behandlet i år — kom for sent. Man var kommet så langt med oppjøret at der vanskelig kunde gjøres noen større forandring, uten å skape ulikhet mellom de forskjellige «landssvikere» innbyrdes. Så lot man heller ulikheten mellom disse behandling og behandlingen av andre borgere fortsette. Det ansvar som Kretsen her bærer på vil bli tyngre for hvert år som går.

På det næringspolitiske område blev Kretsens representant, Thagaards, seier avgjørende. Han fikk sin lov igjennem. Hvor meget hans medarbeidere innen Kretsen har forstått av det hele er ikke godt å si. Men hans venner innen Kretsen får til sin del av ansvaret. Slikt lar sig nemlig ikke gjennomføre i relativ stillhet blandt vakne mennesker. Men situasjonen er en annen, når der leves under mottoet: Skillet går ikke mellom partier og retninger.

For den borgerlige politikk som helhet har Kretsens opptreden vært skjebressvanger.

LORENTZ VOGT

op. til dr
1948—49
søke om
fått anse
landet om
Et forsk
departeme
villgning
saken
strekke
oplysende
fart i saki
statens s
millioner
ninger.

En an
kaller
på jorde
tredjedel
ten. Me
nings-
vil ikke

EN 6

D.N.A

D.N.A

S

Har

192

— D
at hun
du vir
— J